

Ohje päiväkodin johtajille sisäilmatilanteeseen

PÄÄLÖYDÖKSET

- Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä tai tuotettaessa ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu.
- Varhaiskasvatusta voi tarjota kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja.
- Päiväkotirakennuksen omistussuhteesta riippumatta rakennuksen kunnosta vastaa pääsääntöisesti kiinteistön omistaja.
- Havainnon ja ilmoituksen pohjalta tilanne ratkeaa usein jo kiinteistöhuollon toimenpiteillä.
- Toimenpiteitä sisäympäristön olosuhteiden ylläpitämiseksi ja parantamiseksi tehdään myös normaalin kiinteistönhoidon yhteydessä koko rakennuksen elinkaaren ajan.
- Viestintä on huomioitava koko prosessin läpi. Sen tulisi olla vuorovaikutteista ja ajantasaista. Päiväkodin johtaja viestii huoltajille tilanteesta ja sen vaikutuksesta päivähoitoon muita asiantuntijoita ja esim. sisäilmaryhmää kuullen.

Tässä ohjeistuksessa käydään läpi, mitä päiväkodin sisäympäristöön liitetyn haitan selvittämisen eri vaiheissa yleisimmin tapahtuu ja mikä on päiväkodin esihenkilön, tässä ohjeessa päiväkodin johtaja, rooli siinä. Tämä ohje koskee varhaiskasvatuksen toimintamuotoa, jonka järjestää kunnallinen toimija ja joka toteutetaan päiväkotitoimintana päiväkodissa. Ohjeistusta voidaan soveltaa myös yksityisen toimijan päiväkoteihin. Sovellettaessa ohjetta tulee kuitenkin huomioida myös oman kunnan tai yksityisen toimijan toimintamalli sisäilmatapauksien selvittämiseen, mikäli sellainen on olemassa. Yksityisen varhaiskasvatuksen palveluntuottajalla tulee olla laadittuna varhaiskasvatuksitoiminnan asianmukaisuuden, turvallisuuden ja laadun varmistamiseksi kirjallinen omavalvontasuunnitelma, joka sisältää myös kirjauksen sisäilmatilanteita varten.

Varhaiskasvatuksen lähtökohta

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. Varhaiskasvatusta voivat saada lapset, jotka eivät vielä ole oppivelvollisuusikäisiä sekä milloin erityiset olosuhteet sitä vaativat, myös sitä vanhemmat lapset.

Kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, lastensuojelusta ja muusta sosiaalihuollosta, neuvolatoiminnasta ja muusta terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa.

Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä tai tuotettaessa ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu.

Varhaiskasvatuksen tavoitteissa esiintyy myös sisäympäristönäkökulma, joita ovat muun muassa

- 1) edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;
- 2) toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
- 3) varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatustyöympäristö;
- 4) toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

Päiväkodin johtaja

Päiväkodin johtajan tehtäviä ovat muun muassa oman toimintayksikön henkilöstön johtaminen ja heidän osaamisensa kehittäminen, pedagogisen työn suunnittelu ja kehittäminen sekä asiakasyhteistyö. Tehtäviin kuuluu lisäksi toimintayksikköä koskevaa päätöksentekoa. Osa päiväkodin johtajista toimii myös johtamisen ohessa lapsiryhmissä varhaiskasvatuksen opettajina.

Päiväkodin johtajan vastuulla on muun muassa pitää huolta, että päiväkotiryhmissä on riittävä määrä pätevää henkilöstöä ja huolehtia, että lapsia kohdellaan hyvin. Vaikka päiväkodissa lapsista on vastuussa aina päiväkotiryhmässä tai tilanteessa oleva varhaiskasvatuksen ammattilainen, on päiväkodin johtajalla vastuu toimintayksikkönsä toiminnasta.

Varhaiskasvatuslaki velvoittaa johtajaa huomioimaan kaikessa toiminnassa lapsen edun ensisijaisuuden.

Anniina Salmela

Kaisa Jalkanen

Anne Hyvärinen

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Sähköpostit muotoa:

etunimi.sukunimi@thl.fi

Näin tutkimus tehtiin:

Kansallisessa sisäilma ja terveys -ohjelmassa koottiin ohjeistus päiväkodin johtajien tehtävistä, kun heidän johtamassaan toimintayksikössä tulee esiin epäily sisäilmaan liittyvästä haitasta.

Tämä ohje koskee varhaiskasvatuksen toimintamuotoa, jonka järjestää kunnallinen toimija ja joka toteutetaan päiväkotitoimintana päiväkodissa. Ohjeistusta voidaan soveltaa myös yksityisen toimijan päiväkoteihin.

Päiväkoti ja sisäympäristö

Päiväkotirakennuksen erityispiirteet

Päiväkodit voivat sijaita aina suojelluista kiinteistöistä uudisrakennuksiin ja kerrostalosta erilliskiinteistöihin. Huonetilat sisältävät muun muassa päivittäiseen toimintaan vaadittavia huonekaluja, leluja, askartelu- ja leikkivälineitä. Päiväkodin pedagogiikasta riippuen tarvat voivat olla esimerkiksi avohyllyillä aina lasten saatavilla.

Varhaiskasvatuksen lain mukaan varhaiskasvatusympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä, kehitys ja muut edellytykset huomioon ottaen. Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava terveellisiä, turvallisia ja asianmukaisia, ja niissä on huomioitava esteettömyys. Päiväkodin johtajan tehtävä on myös huolehtia lasten ja työntekijöiden turvallisuudesta päivän aikana.

Päiväkodeissa huomioidaan erityisesti:

- lattiapintojen lämpötila riittävän korkea
- pienten lasten osastolla tulee olla tarpeeksi tukeva erillinen pesu- ja vaipanvaihtopaikka, isompien lasten osastolla ainakin suihku pesua varten.
- pienten lasten osastolla täytyy käymälän ovi voida sulkea siten, että lapset eivät yksin pääse tilaan
- wc-tiloja tulisi olla 1 alkavaa 10 lasta kohden
- riittävät tilat ulkovaatteiden säilytystä, kuivausta ja huuhtelua varten
- jos ulkoilutilat eivät ole rakennuksen yhteydessä tulee reitin sinne olla turvallinen
- sängyt kaikille lepoa tarvitseville lapsille
- säilytystilat lastenvaunuille
- osastoilla tulee olla vesipiste käsien pesua sekä juomaveden saamista varten.

Sisäympäristön laatuun vaikuttavat tekijät

Hyvinvointia, työntekeä ja oppimista tukevat tilat yhdessä hyvän sisäympäristön, mukaan lukien sisäilman, kanssa, ovat merkittävä tekijä, joka tukee toimintakykyä ja terveyttä. Sisäympäristössä voi kuitenkin esiintyä erilaisia sisäilman laatua heikentäviä sisäilmatekijöitä, muun muassa:

- puutteellinen ilmanvaihto
- alhainen, korkea tai vaihteleva sisälämpötila, kuiva sisäilma
- pölyisyys ja likaisuus
- veto, tunkkaisuus, poikkeavat hajut.

Sisäympäristöön vaikuttaa myös esimerkiksi rakennuksen sijainti ja ulkoilman laatu, toiminta rakennuksessa ja rakennuksen käyttäjät. Lisäksi valaistus, ääniympäristö sekä rakennuksen toiminnallisuus ja ulkoasu vaikuttavat sisäympäristön viihtyvyyteen ja käyttäjien hyvinvointiin.

Sisäilmaan liitetty oireilu

On huomioitava, että oireita ja haittakokemuksia esiintyy normaalisti myös niissä rakennuksissa, joissa ei ole todettu sisäympäristön laatuun vaikuttavia puutteita. Näin ollen oireilu on huono mittari sisäilman epäpuhtauksista eikä sitä tulisi käyttää sellaisena, vaan arvon tulisi perustua rakennusteknisiin selvityksiin.

Sisäympäristössä sisäilman laatuun vaikuttavat sisäilmatekijät aiheuttavat pääosin lieviä ja ohimeneviä oireita, jotka häviävät, kun rakennuksen sisäilmaolosuhteet saatetaan kuntoon. Havaittujen ongelmien syyt tulee silti selvittää ja mahdolliset puutteet korjata.

Päiväkoti-ikäisten lasten sisäilmaan liitetyn oireilun tulkitseminen on puolestaan erityisen hankalaa pienten lasten infektioherkkyyden vuoksi.

Kokemus sisäilmasta ja sisäympäristöstä on yksilöllistä, ja siksi myös niihin liitettyyn oireiluun sekä siihen, kuinka haitalliseksi henkilö sen kokee, vaikuttavat haittatekijöiden lisäksi

Jos lapsen huoltaja ilmoittaa haittaepäilystä

Kuuntele lasta ja hänen huoltajaansa ja keskustele tilanteesta heidän kanssaan.

Ohjaa huoltajaa tekemään ilmoitus myös kirjallisesti päiväkodinjohtajalle esim. sähköpostilla. Lapsen terveystietoa ei tule kuitenkaan välittää sähköpostitse.

Kerro lapsen huoltajalle, miten tilannetta selvitetään, kauanko selvityksessä voi mennä ja jatkossa, mitä asialle on tehty.

Mikäli huoltaja kokee lapsen tarvitsevan hoitoa, ohjaa lapsi huoltajansa kanssa perusterveydenhuoltoon ja kertomaan tilanteesta seuraavalla neuvolakäynnillä.

Jos lapsi on käynyt yksityisellä lääkäriasemalla, tulisi tiedon välittyä myös perusterveydenhuoltoon.

Mikäli lapsi tarvitsee erityistä tukea tilanteessa, selvitä tarvittaessa yhdessä huoltajan kanssa, millä tavalla päivähoido järjestetään.

Jos työntekijä ilmoittaa haittaepäilystä

Kuuntele työntekijää ja keskustele tilanteesta hänen kanssaan.

Ohjaa työntekijä tekemään haittailmoitus tai huolehdi sen täyttämistä tarvittaessa yhdessä työntekijän kanssa.

Kerro työntekijälle, miten asia tulee etenemään ja jatkossa, mitä asialle on tehty.

Huomioi salassapitovelvollisuus. Terveystietoa koskevat tiedot ovat salassa pidettäviä. Työntekijän ei tarvitse kertoa kokemiensa oireiden laadusta esimiehelle.

Ohjaa työntekijä työterveyshuoltoon, mikäli hän kokee tarvitsevansa hoitoa.

Tarvittaessa selvitä yhdessä työterveyshuollon kanssa mahdolliset toimenpiteet työntekijän työ- ja toimintakyvyn varmistamiseksi.

myös monet muut seikat, kuten yksilölliset tekijät sekä erilaiset kuormittavat asiat, kuten työyhteisöön liittyvät paineet ja tuen puute.

Sisäilmaprosessi ja päiväkodin johtajan tehtävät

Kuvio 1. Päiväkodin johtajan tehtävät sisäilmaprosessissa.

Ennaltaehkäisy

Pelkkä päiväkodinjohtajan kouluttaminen sisäilmatilanteen hoitoon ei riitä, vaan myös henkilökuntaa tulee opastaa, miten ongelmia voidaan ennaltaehkäistä ja miten sisäilmaan liittyvässä ongelmatilanteessa toimitaan. Sisäympäristöongelmia voidaan ennaltaehkäistä, esimerkiksi:

- Tiloja tulee käyttää vain siihen tarkoitukseen, johon ne on suunniteltu: käytävä-, vintti- tai kellaritilat eivät ole hoitotiloja, oikea lapsimäärä tilaan ja ilmanvaihdon mitoitusseen nähden, eikä ryhmäkokoja tule kasvattaa ilman tilojen teknistä arviointia.
- Päiväkodin henkilöstö tulee olla perehdytetty rakennuksen käyttöön, ja heidän havaintonsa sisäympäristöstä ovat tärkeitä: siivottavuus ja siivouksen taso, tavaroiden oikea säilytys, olosuhteiden havainnointi esim. hajut ja tunkkaisuus, muutokset esim. seinäpinnoilla kuten maalin hilseily ja kosteusjäljet.
- Kiinteistön omistajan toimet päiväkotirakennuksessa: ennakkoiva ja oikea aikainen kiinteistön hoito ja ylläpito sekä riipeä tarttumisen havaittuihin puutteisiin sekä aktiivinen ja avoin viestintä, myös ennaltaehkäisevistä toimista.
- Viranomaisten toimet: päiväkodin suunnitelmallisen valvonnan tarkastukset vähintään kolmen vuoden välein.

Havainto

Havainto epäilyistä sisäympäristön haitasta voi olla esimerkiksi näkyvä vaurio, katto- tai muu vesivuoto, ilmanvaihdon toimimattomuus tai pysähtyminen, viemärin vuoto tai tulviva vaurio tai muu olosuhdemuutos.

Myös muutokset toimintatavoissa, kuten lisääntynyt ikkunatuuletus, voivat viestiä sisäympäristöön liittyvästä olosuhdehaitasta (ilmanvaihto-ongelmat tai hajuhaivat). Myös sisäilmaan liitetyn oireilun lisääntyminen tulee huomioida, mutta oireilua ei yksistään voida pitää osoituksena sisäilmahaitasta.

Ilmoitus

Ilmoitus sisäympäristöön liittyvästä haitasta voi tulla päiväkotilapsen huoltajalta, henkilökunnalta tai muulta ilmoittajalta kuten rakennuksen iltaikäytiltä.

Sisäilmaviestintä

Sisäilmaviestinnän tavoitteena on viestiä ennaltaehkäisevistä toimenpiteistä sekä ongelmatilanteesta selvityksistä ja sen ratkaisemisesta. Viestintä voi siten olla myös ennakoivaa sisäilmatilanteesta tapahtuvan viestinnän lisäksi.

Viestinnän avulla voidaan auttaa päiväkodissa hoidettavien lasten huoltajia ja päiväkodin henkilökuntaa ymmärtämään ongelmatilannetta, käsitellä siihen liittyvää huolta ja kertoa päätöksenteosta ja toimenpiteistä. Tilanteen rauhoittaminen viestinnän keinoin on tärkeää.

Viestinnällä voidaan myös parantaa asiantuntijoiden keskinäistä yhteistyötä sekä rakentaa luottamusta käyttäjien ja ongelmatilannetta hoitavien välillä.

Sisäilmatilanteita varten tulisi olla tehtynä viestintäsuunnitelma, jota päivitetään tilanteen edetessä ja jonka mukaan voidaan yhtenäisesti viestiä.

Viestinnän kannalta tärkeitä vaiheita sisäilmatilanteen selvittämisen prosessissa ovat:

- Jos rakennuksessa havaitaan ongelma - mitä on havaittu ja miten asia etenee?
- Kun rakennuksen tutkiminen alkaa - mitä, miten ja miksi?
- Kun tutkimustulokset valmistuvat - mitä on havaittu ja mihin toimiin ryhdytään?
- Jos toimenpiteitä suunnitellaan - mitä, milloin ja miten vaikuttaa arkeen?
- Kun toimenpiteet edistyvät - mitä on tehty ja miten?
- Prosessin päätös ja seuranta - mitä on tehty ja miten tilannetta seurataan?

Viestintä on huomioitava koko prosessin läpi. Sen tulisi olla läpinäkyvää ja ajantasaista, mikä kasvattaa luottamusta.

Ilmoitus voidaan tehdä oman kunnan toimintatavan mukaisesti kasvokkain, puhelimitse, sähköpostilla tai esim. sähköisen ilmoitusjärjestelmän kautta. Sähköinen järjestelmä välittää ilmoituksen kaikille tarvittaville tahoille ja vähentää tiedonkulun katkeamista. Päiväkotirakennuksen omistussuhteesta tai ilmoitustavasta riippumatta on tärkeää, että ilmoitus dokumentoidaan.

Ilmoitusvaiheessa päiväkodin johtajan tehtävänä on olla selvillä toimintamallista sisäilmatilanteen hoitamiseksi ja siitä, miten toimitaan.

Päiväkodin johtajan tulee:

- Ohjata havainnon tekijä ilmoittamaan havainnosta tai ilmoittaa itse kiinteistöhoitoon tai kiinteistön omistajalle: palvelupyyntö/vikailmoitus (akuutit tapaukset) kiinteistöhoitoon ja sisäilma-/haittailmoitus kiinteistön omistajan edustajalle.
- Ohjata tarvittaessa oireileva terveydenhuollon piiriin, mikäli yksilö kokee tarvetta tähän: työntekijä työterveyshuoltoon ja lapsi huoltajansa kanssa perusterveydenhuoltoon ja ilmoittamaan neuvolaan.
- Olla yhteydessä muihin tahoihin sovitun toimintamallin mukaisesti, esimerkiksi omaan esimieheen.
- Olla tietoinen kunnan asettamista muista mahdollisista tehtävistä, esimerkiksi viestinnästä.

Esiselvitys

Esiselvitys käynnistetään, kun haittailmoitus on tehty. Esiselvityksessä muodostetaan kuva ongelmasta ja sen laajuudesta. Kiinteistön omistaja tai sen edustaja on vastuussa selvitystyöstä. Ensimmäiseksi tarkistetaan rakennuksen ja sen järjestelmien tekninen toimivuus ja korjataan ilmeiset viat esim. kiinteistöhoiton toimesta. Tällä ratkeaa jo iso osa ongelmatilanteista.

Tarvittaessa käytetään sisäilma-asioihin perehtynyttä asiantuntijaa, kuten rakennusterveysasiantuntijaa (RTA), joka kerää taustatiedot ja tekee arvion lisäselvityksien tarpeesta sekä tutkimussuunnitelman lisäselvityksiä varten. Lopuksi tehdään mahdollisen selvitetyn ongelman raportointi.

Esiselvitystilanteessa päiväkodin johtajan tehtävänä on

- Edistää ongelman ratkaisemista asiakeskeisesti lisäten luottamusta ja niin, että saadaan riittävät tiedot rakennuksen kunnosta esim. esittelemällä tiloja käyttäjän näkökulmasta.
- Varmistaa, että hän saa tietoonsa raportin esiselvityksestä ja ymmärtää tulosten merkityksen ja mahdolliset tarvittavat toimenpiteet.
- Viestiä yhdessä kiinteistönomistajan kanssa esiselvityksen tuloksista.

Tilanne esiselvitysvaiheen jälkeen

Esiselvityksen jälkeen pysähdytään arvioimaan tilanne.

Jos ongelmatilanteen aiheuttaja on tunnistettu ja selkeä, tehdään:

- Korjaavat toimenpiteet ja seuranta.
- Tiedotus, mitä on tehty ja miten seurataan.

Mikäli tilanne vaatii laajempaa jatkoselvitystä, tehdään:

- Lisätutkimukset tutkimussuunnitelman mukaisesti.
- Arvio sisäilmaryhmätyöskentelyn käynnistämisestä. Sisäilmaryhmä toimii asiaa hoitava moniammatillisena tahona, joka voi päättää mm. mahdollisista muista selvityksistä esim. työyhteisöön liittyen.
- Viestintä lisäselvitystarpeesta.
- Lakisäätteiset ja kunnan toimijan toimintamallin mukaiset ilmoitukset viranomaisille (esim. terveydensuojelu- tai työsuojeluviranomainen).

Tartuntatautien torjunta päiväkodeissa

Tartuntatauteja voidaan torjua päiväkotiympäristössä hyvällä käsi- ja yskimishygienillä sekä sairastamalla kotona. Myös pintojen puhdistuksella ja ilmanvaihdon toimivuudella on vaikutusta tartuntatautien leviämiseen.

Käsien pesua suositellaan päiväkotiin tullessa, ennen ruokailua, ennen ja jälkeen niistämisen, vaipanvaihdon ja WC-käynnin yhteydessä, eritteiden siivoamisen jälkeen, aina ulkoa sisälle tullessa, päiväkodista lähdettäessä ja kun kädet ovat näkyvästi likaiset.

Käsien pesu vedellä ja saippualla voidaan korvata alkoholipitoisella käsihuuhteella, mikäli mitään näkyvää likaa ei ole havaittavissa. Näin kannattaa tehdä myös silloin, jos iho ärtyy toistuvasta käsien pesusta.

Aivastamisen tai yskimisen yhteydessä suojataan suu kyynärtaipeella. Lasten kanssa kädet pestään mahdollisuuksien mukaan aivastamisen tai yskimisen jälkeen.

Päiväkotiin ei tulla sairaana. Mikäli lapsella on akuutteja infektio-oireita, lapsen on hyvä jäädä kotiin sairastamaan.

Usein käytetyt kosketuspinnat, kuten ovenkahvat, tuolit ja käsinojat, pöydät, valokatkaisijat ja hanat tulee pyyhkiä säännöllisesti. Yhteiskäytössä olevien lelujen tulee olla puhdistamisen kestäviä ja niiden puhdistaminen tulisi tehdä säännöllisesti. Mikäli lelut eivät ole puhdistamisen kestäviä, voidaan niitä kierrättää eli välillä laittaa tauolle käytöstä.

Vaipat vaihdetaan vain siihen varatussa tilassa. Wc-altaat ja potat puhdistetaan aina käytön jälkeen ja pestään säännöllisesti.

Oikeinmitoitettulla ja toimivalla ilmanvaihdolla voidaan vähentää tartunnan riskiä. Ilmanvaihdon tehtävänä on poistaa epäpuhtauksia sisäilmasta ja tuoda käyttötarkoitukseen nähden riittävästi puhdasta ilmaa tilalle.

Esiselvitysvaiheen jälkeen tulee viestiä rakennuksen käyttäjille ja lasten huoltajille siitä, mitä tapahtuu seuraavaksi ja miten tämä vaikuttaa arkeen päiväkodissa.

Jokainen taho viestii vastuuroolinsa kautta omaan asiantuntemusalueeseensa liittyvistä asioista. Viestintä toteutetaan yhteistyössä ennalta laaditun viestintäsuunnitelman mukaan: tutkijat kertovat tutkimuksista, niiden sisällöstä ja tuloksista. Kiinteistön omistaja ja päiväkodin johtaja kertovat yhdessä rakennukseen liittyvistä tulevista toimenpiteistä ja niihin liittyvistä päätöksistä. Terveydenhuolto (työterveyshuolto, perusterveydenhuolto) antaa yleistä tietoa sisäilmatekijöiden terveysvaikutuksista, käsittelee ja arvioi sisäilmastokyselyn tulokset ja mahdollisten löydösten vaikutukset terveyteen. Päiväkodin johtaja viestii lasten huoltajille sekä työntekijöille tilanteesta ja sen vaikutuksesta päivähoitoon/työhön.

Myös eri tahot ja asiantuntijat ovat paikalla viestintätilaisuuksissa, joissa asioista tiedottamisen lisäksi vastataan työntekijöiden ja huoltajien tiedontarpeeseen vuorovaikutteisesti.

Sisäilmaryhmätyöskentely

Sisäilmatilanteen käsittely käynnistyy sisäilmaryhmässä, jos esiselvitysvaiheessa tehdyn tilannearvion mukaan ilmenee jokin seuraavista:

- Ongelman syy on epäselvä, ongelmatilanne on pitkittynyt tai se ei ole selvinnyt tavanomaisena kiinteistönhuollollisena toimenpiteenä.
- Ongelma huolestuttaa käyttäjiä merkittävästi.
- Korjaukset ovat mittavia, jatkuvat pitkään ja hankaloittavat toimintaa tiloissa.
- Ongelman selvittämiseen osallistuu laajasti eri toimijoita.

Moniammatillisen sisäilmaryhmän tarkoitus on tuoda osaamista sisäilmaan liittyvän ongelmantilanteen ratkaisemiseksi. Sisäilmaryhmän toiminta esitellään myöhemmin tässä julkaisussa kohdassa ”Keskeisiä toimijoita sisäilmaprosessissa”.

Päiväkodin johtajan tulee osallistua itse tai nimetä päiväkodin edustaja mahdolliseen kohdekohtaiseen sisäilmaryhmään ja tehdä yhteistyötä tilannetta selvittävien toimijoiden kanssa.

Selvitys ja ongelmien määrittäminen

Selvitysvaihe käynnistyy, jos esiselvitysvaiheen tiedot viittaavat rakennuksessa olevaan haittaan tai vaurioon, jonka syytä on selvitettävä perusteellisemmin tai enemmän.

Selvitysvaiheeseen siirrytään esiselvityksessä tehdyn tutkimussuunnitelman mukaisesti tilanteissa, joissa esiselvityksessä ei ole pystytty tunnistamaan ongelman syytä.

Teknisten selvitysten lisäksi tulee huomioida myös tilojen käyttäjät eli lapset ja heidän huoltajansa sekä työntekijät ja huolehtia mm. heidän tiedon tarpeestaan.

Selvitysvaiheessa päiväkodin johtajan tehtävänä on edistää ratkaisukeskeisesti ongelman selvittämistä ja tuoda tietoa henkilöstöltä selvitysten ja ratkaisujen tueksi sekä olla tietoinen rakennuksessa tapahtuvista selvitys- ja mahdollisista korjaustoimenpiteistä.

Päiväkodin johtaja ja muut sisäilmaryhmän jäsenet viestivät myös selvitysvaiheessa kukin oman asiantuntemusalueensa mukaan, kuten kuvattu kohdassa esiselvitys.

Viestinnän hyviä käytäntöjä ovat mm. päiväkodin sisäilmasivut verkossa, tiedotteet, käyttäjien kuuleminen ja viestintätilaisuudet sekä yhteyshenkilöiden nimeäminen (työntekijä sekä huoltaja) tilan käyttäjien tiedon tarpeisiin.

Ongelman määrittelyssä selvitysten jälkeen sisäilmaryhmä tarkastelee selvitysten tuloksia, tekee johtopäätöksiä ja mahdollisia jatkotoimenpiteitä.

Päiväkodin johtajan tulee ymmärtää, miten johtopäätökset ovat muodostuneet ja mitä ne tarkoittavat jatkoa ajatellen.

Toimenpiteet

Mikäli rakennuksessa todetaan puutteita, jotka vaikuttavat käyttäjien hyvinvointiin, viihtyvyyteen tai olosuhteisiin, toimenpiteitä voidaan tehdä useassa eri vaiheessa. Toimenpiteitä olosuhteiden ylläpitämiseksi ja parantamiseksi tehdään myös normaalin kiinteistönhoidon

Sisäilmaryhmä

Sisäilmaryhmä on moniammatillinen ryhmä, jonka tehtävänä on tuoda monialaista osaamista sisäilmaongelman selvittämiseen, parantaa vuorovaikutusta eri toimijoiden välillä sekä lisätä tilan käyttäjien luottamusta ongelman ratkaisemiseen.

Lisäksi sisäilmaryhmän tehtävänä on suunnitella ongelman käsittelyprosessi ja prosessin aikainen viestintä, tehdä prosessia koskevat päätökset yhdessä neuvotellen ja kaikkien ammattiryhmien osaamista hyödyntäen sekä toimia yhtenäisesti sisäilmatilannetta hoitavana tahona.

Ryhmässä on mukana ainakin kiinteistön omistajan, toimialajohdon, tilojen käyttäjien, terveydensuojelun, työsuojelun ja työ- ja perusterveydenhuollon edustajat. Kokoonpano sisäilmaryhmissä voi vaihdella kunnasta ja sisäilmaryhmän mallista riippuen, ja siinä voi olla vaihtuvia jäseniä kuten kohdetyöpaikan henkilöstön tai esimiehen edustaja, käyttäjien edustaja tai rakennusterveysasiantuntija.

Kuntien sisäilmaryhmien työskentely voi erota toisistaan. Kunnassa voi olla eritasoisia sisäilmaryhmiä kuten mahdollisesti kohdekohtaisia sisäilmaryhmiä ja/tai kuntatasoinen sisäilmaryhmä, jossa edustajat vaihtuvat ja/tai koordinoiva sisäilmaryhmä.

yhteydessä koko rakennuksen elinkaaren ajan. Mahdollisen todetun haitan tai puutteen korjaustoimenpiteitä odotettaessa voidaan väliaikaisesti esimerkiksi:

- tehostaa ilmanvaihtoa sekä nostaa siivoustasoa ja parantaa siivottavuutta, jos esim. tilassa on epäpuhtauslähteitä, tai epäpuhtauksia kulkeutuu muista tiloista
- säättää ulko- ja sisäilman ja/tai tilojen välisiä paine-eroja tai parantaa rakenteiden ilmatuiveyttä, jos on esim. havaittu hallitsemattomia ilmapuotoja
- tarvittaessa käyttää esim. tilapäisiä ilmanpuhdistimia, jos tilassa kohonneita hiukkaspitoisuuksia tai hajuja.

Edellä kuvatuilla käyttöä turvaavilla toimenpiteillä parannetaan olosuhteita tilapäisratkaisuilla tasolle, jossa vioista ja vaurioista huolimatta rakennuksen sisäolosuhteista ei aiheutuisi haittaa. Käyttöä turvaavien toimenpiteiden tulee olla perusteltuja, suunniteltuja ja niiden elinkaari aina määritelty. Mikäli käyttöä turvaavia toimia tehdään, tulisi myös seurata niiden toimintaa.

Jos selvitysten perusteella paljastuu rakennuksessa olevia vikoja tai vaurioita, korjataan ne hyvän rakennustavan mukaisesti.

Korjaustoimenpiteiden aikana tulee varmistua työmaaolosuhteiden hallinnasta (mm. pölyn-, puhtauden- ja kosteudenhallinta) sekä laadunvarmistuksesta ja dokumentoinnista koko prosessin ajalta.

Korjaustoimenpiteiden ajaksi voidaan tarvita mahdolliset väistötilat. Mikäli päiväkotitoiminta kuitenkin jatkuu rakennuksessa, on päiväkodin johtajan tehtävänä olla tietoinen kaikista rakennuksessa tapahtuvista toimenpiteistä ja päiväkodin johtajan tulee varmistaa, että terveellinen ja turvallinen päiväkotiympäristö ei vaarannu. Korjaustoimenpiteiden aikaiset päiväkotiympäristöä suojaavat ratkaisut tulee olla huolella suunnitellut.

Seuranta

Tehtyjen toimenpiteiden onnistumisen varmentamiseen kuuluu usein mm. rakenteiden toimivuuden ja sisätilan olosuhteiden seuranta sekä käyttäjäkyselyt tai muu tilan käyttäjien tyytyväisyyden seuranta.

Kiinteistön omistajilla on yleensä vakiintuneet käytännöt korjausten onnistumisen seurantaan ja seurantasuunnitelman toteutus voidaan hyväksyä esimerkiksi sisäilmaryhmässä. Seurantajaksoina käytetään useimmiten 2–5 vuotta.

Viestintä on osa seurantavaihetta.

Tilojen käyttäjien kuuleminen

Käyttäjien kokemusten kuunteleminen on tärkeää, sillä näin voidaan saada tietoa käyttäjien tyytyväisyydestä, olosuhdehaittojen kokemisen yleisyydestä sekä ongelman ratkaisuprosessiin vaikuttavista tekijöistä.

Kuulemistapoja päiväkodissa voi olla esimerkiksi erilaiset keskustelut ja tapaamiset, haastattelut ja kyselyt. On tärkeää valita sopiva kuulemistapa eri tilanteisiin; keskustelut ja haastattelut ovat kyselyjä toimivampi tapa tilanteessa, jossa ei tarvitse selvittää ison käyttäjämäärän kokemuksia.

Käyttäjien kokemukset voivat mahdollisesti auttaa tutkimusten kohdentamisessa, mutta sisäilmatilanteen arvioinnin päiväkotirakennuksessa tulee perustua aina rakennuksen tekniikkiin selvityksiin. Arvioinnissa voidaan huomioida myös esimerkiksi aiempia rakennuksen teknisiä selvityksiä ja perus- ja työterveydenhuollon tietoja salassapitosäännökset huomioiden.

Käyttäjien kuulemisessa kuten kyselyissä on huomioitava, että ne kertovat pääosin käyttäjien kokemuksista ja heijastavat tutkimusten mukaan vain heikosti sisäilman epäpuhtauksien pitoisuuksia.

Sisäilmastokyselyiden tilaamista voidaan esittää tai niistä voidaan toimintatavasta riippuen päättää sisäilmaryhmässä. Kyselyn toteutukseen kuuluu myös tuloksista tiedottaminen. Sisäilmastokyselyt ovat osa kokonaisprosessia muiden selvitysten ohella ja tietojen

Mitä päiväkodin johtaja voi tehdä, jos asiat eivät etene sovittujen käytänteiden mukaisesti?

Päiväkodin johtaja voi itse olla yhteydessä omaan esimieheen, työsuojelupäällikköön, kiinteistön omistajaan tai kiinteistön omistajaa edustavaan tahoon sekä sisäilmaryhmän puheenjohtajaan.

Ohjata työntekijä olemaan yhteydessä työpaikan työsuojeluvaltuutettuun.

Ohjata huoltaja olemaan tarvittaessa yhteydessä kunnan terveydensuojeluviranomaiseen.

käsittely kuuluu terveydenhuollon ammattilaiselle silloin, kuin kysely käsittelee mahdollisia oireita.

Keskeisiä toimijoita sisäilmaprosessissa

Kiinteistön omistaja

Kiinteistön omistajalle kuuluu vastuu rakennuksen ylläpidosta. Erilaiset sopimussuhteet voivat vaikuttaa kuitenkin rakennuksen ylläpidon, hoidon ja huollon vastuisiin. Vastuut tulee aina selvittää ja kirjata, mutta pääsääntöisesti vastuu on kiinteistön omistajalla.

Kiinteistön omistajan vastuulla on valtaosa havaituista rakennettuun ympäristöön liittyvistä epäkohdista, joihin ainoastaan omistajalla on sekä velvollisuus että mahdollisuus puuttua.

Yleensä omistaja järjestää kaikki päiväkodin sisä- ja ulkoalueisiin liittyvät hoito-, huolto- ja korjauspalvelut sekä mahdolliset turvallisuuspalvelut.

Sisätiloissa ja ulkoalueilla (tontilla) olevien kiinteiden rakenteiden ja kulkuväylien terveellisyttä ja turvallisuutta heikentävien puutteiden korjaaminen kuuluu pääsääntöisesti omistajavastuuseen.

Päiväkodin johtaja ei siis ole kiinteistön omistajan edustaja eikä vastaa kiinteistöön ja tiloihin liittyvistä asioista muutoin kuin kiinteistön omistajan kanssa määritellyin ehdoin.

Perusterveydenhuolto ja neuvola

Perusterveydenhuolto on hyvinvointialueiden järjestämää väestön terveydentilan seuranta, terveyden edistämistä ja erilaisia palveluita. Yksityiset terveyspalvelut täydentävät hyvinvointialueiden palveluita ja nämä alueet voivat myös ostaa palveluita yksityisiltä palveluntuottajilta.

Neurolatyö, äitiys- ja lastenneurolapalvelut, on keskeinen osa perusterveydenhuollon ehkäisevää ja terveyttä edistävää toimintaa. Neuvolat tekevät yhteistyötä muun muassa varhaiskasvatuksesta, lastensuojelusta ja muusta sosiaalitoimesta sekä erikoissairaanhoidosta vastaavien toimijoiden kanssa.

Äitiys- ja lastenneuroloissa arvioidaan koko perheen terveyttä, hyvinvointia ja niihin vaikuttavia tekijöitä.

Työterveyshuolto

Työterveyshuollon tehtävänä on työntekijöiden terveyden ja työkyvyn edistäminen, työ- ja toimintakyvyn arviointi ja tukeminen sekä työhön paluun tukeminen. Myös työolosuhteisiin ja niistä tehtyihin selvityksiin perehtyminen, työntekijöiden kokeman haitan selvitys ja arviointi, sisäilmatekijöiden terveydellisen merkityksen arviointi, oireiden ja työperäisten sairauksien selvittäminen, työkyvyn arviointi ja tukeminen kuuluvat työterveyshuollon tehtäviin. Työterveyshuollon tavoite on tukea ongelmanratkaisuun tähtäävä päätöksen tekoa ja viestintää.

Tietojen antaminen, neuvonta ja ohjaus ovat työterveyshuollon keskeistä ja lakisääteistä toimintaa. Toiminnan tavoitteena on lisätä työnantajan, työntekijöiden sekä työpaikan muiden toimijoiden tietoja ja taitoja, jotka koskevat työterveyttä ja -turvallisuutta.

Työnantajalla, työsuojelutoimikunnalla ja työsuojeluvaltuutetulla on oikeus saada työterveyshuollolta tietoja, joilla on merkitystä työntekijöiden ja työpaikan olosuhteiden terveellisyden kannalta, kun mahdollista sisäilmatilannetta selvitetään, yksityisyyden suoja huomioiden.

Työterveyshuolto arvioi ohjauksen ja neuvonnan tarvetta työpaikkaselvitysten, terveystarkastusten ja sairauskäyntien perusteella.

Yhteistyössä työterveyshuollon kanssa työnantaja selvittää työntekijän mahdollisuudet työssä jatkamiseen ja työtä tukevat toimet.

Työsuojelu

Työsuojelutoimikunta on edustuksellisen työsuojeluyhteistoiminnan elin, jossa ovat edustettuina työnantaja ja eri henkilöstöryhmät.

Työsuojeluvaltuutettu on henkilöstön keskuudestaan vaalilla valitsema edustaja työsuojelun yhteistoimintaan. Työsuojeluvaltuutettu voi tuoda sisäilmaryhmään henkilöstön näkökulmaa ja viestiä.

Työsuojelupäällikkö toimii työnantajan edustajana. Työsuojelupäällikön tehtävänä on avustaa työnantajaa ja esimiehiä työsuojelun asiantuntemuksen hankintaan liittyvissä tehtävissä sekä ryhtyä toimenpiteisiin työnantajan ja työntekijöiden välisen yhteistoiminnan järjestämiseksi, ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi.

Työsuojeluviranomainen

Työsuojeluviranomaisen tehtävänä on valvoa työsuojelua koskevien säännösten ja määräyksien noudattamista, parantaa työympäristöä ja työolosuhteita työntekijöiden työkyvyn turvaamiseksi ja ylläpitämiseksi, torjua työtapaturmia, ennaltaehkäistä ammattitauteja ja vähentää työstä työntekijöille aiheutuvia fyysisen ja henkisen terveyden haittoja sekä neuvoa ja ohjeistaa työn terveyteen ja turvallisuuteen sekä työsuhteen ehtoihin liittyvissä kysymyksissä.

Valvontaa toteutetaan pääasiassa työpaikoilla tehtävin tarkastuksin. Muita toimenpiteitä ovat esimerkiksi lupien myöntäminen, valvontakyselyt ja lausuntojen antaminen viranomaisille.

Työsuojeluviranomaisena toimii työsuojelutarkastaja (AVI), joka tekee tarvittaessa työsuojelutarkastuskäyntejä ja ohjeistaa/velvoittaa työnantajaa korjaamaan työturvallisuuteen liittyvät puutteet.

Terveydensuojeluviranomainen

Terveydensuojeluviranomaisen edustajana omassa kunnassa toimii esimerkiksi ympäristöterveystarkastaja, jonka tehtävänä on valvoa terveydensuojelulain ja sen nojalla annettujen asetusten toteutumista erilaisissa tiloissa kuten päiväkodeissa. Valvontaa toteutetaan säännöllisesti kunnan valvontasuunnitelman mukaan. Säännöllisten tarkastusten välillä voi huoltajilta tai henkilökunnalta tulla terveydensuojeluviranomaiselle ilmoituksia päiväkodin terveyshaittaepäilyistä, jolloin terveystarkastaja harkitsee kulloinkin tarvittavia toimia ja voi esimerkiksi suorittaa tarkastuksen päiväkotirakennukseen. Terveystarkastaja arvioi fyysikaalisia, kemiallisia ja biologisia olosuhteita sekä yleisesti tilojen kuntoa ja toimintaa terveyshaittojen ennaltaehkäisyn näkökulmasta.

Terveydensuojeluviranomainen voi antaa tarvittavia määräyksiä terveydensuojelulain mukaisen terveyshaitan selvittämiseksi, poistamiseksi tai rajoittamiseksi. Velvoite haitan poistamiseksi annetaan sille, jonka vastuulla haitta on. Kiinteistön kuntoon liittyvissä kysymyksissä veloitteet annetaan pääsääntöisesti kiinteistön omistajalle. Annettavien määräysten on perustuttava viranomaisen tekemään tarkastukseen sekä riittäviin lisäselvityksiin.

Ulkopuolinen asiantuntija

Ulkopuoliset asiantuntijat auttavat ratkaisemaan rakennuksen tilannetta tai esim. tukemaan työyhteisöä. He antavat tietoa ongelman syistä ja korjaavista toimenpiteistä. Esimerkkejä asiantuntijoista:

- Rakennusterveysasiantuntija (RTA) on rakennusten kunnan, sisäolosuhteiden ja sisäympäristön erityisasiantuntija. Sisäilmaselvityksiä voivat tehdä myös. kosteusvaurion kuntotutkija (KVKT) ja sisäilma-asiantuntija (SISA) -työpari.
- Muita ulkopuolisia asiantuntijoita voivat olla esim. työyhteisöpsykologit ja viestinnän asiantuntijat.

Lähteet

Opetus- ja kulttuuriministeriö. Varhaiskasvatusta koskevat lait. <https://okm.fi/varhaiskasvatuslait>.

Opetushallitus. Turvallinen ja terveellinen päiväkotij- ja koulurakennus. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/turvallinen-ja-terveellinen-paivakoti-ja-koulu-rakennus>

Sosiaali- ja terveysministeriö. Terveyspalvelut. <https://stm.fi/terveyspalvelut>.

Terveydensuojelulaki (1994/763)
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940763#a8.7.2022-545>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen sivusto sisäilmasta <https://thl.fi/sisailma>

Tietoa työsuojelutoiminnasta www.tyosuojelu.fi

Työterveyslaitoksen sivusto ohjeista työpaikoille liittyen sisäympäristöön
<https://ttl.fi/sisailma>

Työterveyslaitoksen oppimateriaali työpaikoille www.ttl.fi/sisailmatyopaikalla

Valvira. Varhaiskasvatus. <https://www.valvira.fi/varhaiskasvatus>.

Ympäristöministeriö (2019) Kosteus- ja mikrobivaurioituneiden rakennusten korjaus – opas. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161855>

Muuta kirjallisuutta

Kansallinen sisäilma ja terveys -ohjelma. www.thl.fi/sisailmaohjelma.

Tämän julkaisun viite:

Salmela A, Jalkanen K, Hyvärinen A (2023) Ohjeistus päiväkodin johtajille sisäilmatilanteeseen. Tutkimuksesta tiiviisti 9/2023. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki

Ohjeistus päiväkodin johtajille sisäilmatilanteeseen on osa Kansallista sisäilma ja terveys -ohjelmaa ja täydentää ohjelman tavoitteita kehittämällä sisäympäristöön liittyvien ongelmien hallintaa. Kansallisen sisäilma ja terveys -ohjelman tavoitteena on edistää terveyttä ja hyvinvointia vähentämällä sisäympäristöön liittyviä haittoja Suomessa. Ohjelmaa koordinoi Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, ja työhön osallistuvat aktiivisesti Työterveyslaitos, Filha ry, Hengitysliitto, Allergia-, Iho- ja Astmaliitto sekä Sisäilmayhdistys ry. Ohjelma toteuttaa hallituksen Terveet tilat 2028 -ohjelman terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä koskevia toimenpiteitä.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

ISBN 978-952-408-038-5

ISSN 2323-5179

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-038-5>